

การเสริมสร้างพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านจิตสาธารณะในสังคมไทย ด้วยหลักสังคหวัตถุ 4*

สุรีย์พร แซ่เอี้ยบ¹

พลพจน์ เชาววิวัฒน์²

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งเสนอการนำหลักสังคหวัตถุ ได้แก่ การให้ การเจรจาไพเราะอ่อนน้อม การประพฤติเป็นประโยชน์และการวางตัวสม่ำเสมอมาเสริมสร้างพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านจิตสาธารณะในสังคมไทยด้วยแรงจูงใจภายในที่สำคัญคือความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุขที่จะส่งผลให้ผู้มีจิตสาธารณะได้รับความสุขที่แท้จริงอย่างเป็นอิสระ จิตสาธารณะเป็นการแสดงพฤติกรรมฝ่ายดีที่เป็นคุณธรรมจริยธรรมด้านความเสียสละเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่นในสังคมให้พ้นจากความทุกข์ยากเดือดร้อน ผู้มีจิตสาธารณะเป็นบุคคลที่มีคุณค่าแท้น่าคบหาสมาคมจึงควรค่าแก่การเชิดชูยกย่อง และปลูกฝังให้เกิดมีขึ้นแก่บุคคลทั่วไปเพื่อเป็นการพัฒนาตนเองทั้งทางด้านกายภาพและภายในจิตใจทำให้จิตใจมีคุณธรรมที่สูงขึ้น อันส่งผลต่อการพัฒนาประเทศชาติเพื่อสร้างประโยชน์สุขทั้งตนเองและสังคมส่วนรวม

คำสำคัญ: พฤติกรรม, จริยธรรม, จิตสาธารณะ, สังคมไทย, สังคหวัตถุ 4

* บทความวิชาการ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พระพุทธศาสนา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560

¹ นักศึกษาหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พระพุทธศาสนา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, E-mail: sureephon550@gmail.com

² อาจารย์, พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พุทธจิตวิทยา) คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Enhancing Public Mind Ethics Moral Behavior in Thai Society by 4

Sangahavatthu *

*Sureephon Sae-Eab*¹

*Polpojna Chaowiwat*²

Abstract

This article aims to represent the principle of the 4 Sangahavatthu consisting of Giving, Kindly Speech, Useful Conduct, Even and Equal Treatment as to enhance the moral behavior of public mind in Thai society. With an intrinsic motivator, it is a desire to see happiness in others causing unattached individual to have a real happiness for those who possess public mind. Public mind expresses good behavior as moral ethics in sacrificing oneself to help others in the society to be free from misery and suffering. The people with public mind is a valuable person and worth praising. Therefore, there should be cultivation of public mind for people to develop themselves both physically and mentally to earn a higher moral state of mind. This gives an impact on the national development and for the benefit of both individual and the society.

Keywords: Behavior, Ethics, Public Mind, Thai society, 4 Sangahavatthu

* The Article from Doctor of Philosophy (Buddhist Studies), Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 2017

¹ Doctor of Philosophy (Buddhist Studies), Mahachulalongkornrajavidyalaya University, E-mail: sureephon550@gmail.com

² Doctor of Philosophy (Buddhist Studies), Mahachulalongkornrajavidyalaya University

บทนำ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (ราชกิจจานุเบกษา, 2559, น.43) ฉบับที่ 12 มีวัตถุประสงค์เพื่อวางรากฐานให้คนไทยเป็นคนที่สมบูรณ์ มีคุณธรรมจริยธรรม มีระเบียบวินัย ค่านิยมที่ดี มีจิตสาธารณะ และมีความสุข โดยมีสุขภาวะและสุขภาพที่ดี ครอบครัวยุ่งอบอุ่น ตลอดจนเป็นคนเก่งที่มีทักษะความรู้ความสามารถและพัฒนาตนเองได้ต่อเนื่องตลอดชีวิต จึงต้องสร้างความรู้และพัฒนาความคิด ทักษะคิดตามแนวทางความรู้คุณธรรม ให้เกิดขึ้นในสังคมประเทศชาติแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของจิตสาธารณะที่เป็นคุณสมบัติของบุคคลสามารถทำให้มีขึ้นได้ เพื่อให้สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน มีคุณธรรมนำความรู้ ครอบครัวยุ่งอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง สันติสุข เศรษฐกิจมีเสถียรภาพและเป็นธรรม ทุกคนคำนึงถึงสาธารณะซึ่งอยู่เหนือความเป็นส่วนตัว มากกว่าการคิดถึงความเป็นธุรกิจ การทำความดีเพราะเห็นคุณค่าของความดี จิตสาธารณะทำให้ทุกคนในสังคมสามารถอยู่ร่วมกันได้ เป็นสังคมที่มีการให้และแบ่งปันซึ่งกันและกัน คำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นที่ตั้ง ซึ่งต้องขับเคลื่อนทั้งระบบ จิตสาธารณะเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์อย่างหนึ่งที่จะต้องปลูกฝังอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตามบุคคลในสังคมไทยนั้นสามารถฝึกอบรมให้มีความรู้ความเข้าใจจิตสาธารณะจนสามารถนำไปปฏิบัติให้เกิดคุณธรรมในการดำเนินชีวิตและปฏิบัติต่อบุคคลอื่นในสังคมส่วนรวม ให้รู้จักการเสียสละ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

คนไทยส่วนใหญ่ยังมีปัญหาด้านคุณธรรมจริยธรรม โดยเฉพาะการมีจิตสาธารณะ ซึ่งการทำงานจิตสาธารณะจะสร้างสังคมให้น่าอยู่และผู้มีจิตสาธารณะมีความสุขกับการใช้ชีวิตมากขึ้นมีสุขภาพดีตามไปด้วย แสดงให้เห็นว่า การเสียสละเพื่อผู้อื่น ทำให้เกิดผลดีแก่ตัวผู้ให้เป็นความสุขที่ช่วยให้รู้จักตัวเองมากขึ้น การพัฒนามนุษย์จำเป็นต้องอาศัยพฤติกรรมเรื่องจิตสาธารณะ จึงจะเกิดการพัฒนายั่งยืนได้ การรู้จักเคารพกฎระเบียบของการอยู่ร่วมกันในสังคม และตระหนักในคุณค่าของจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม พร้อมกับการรักษาคุณค่าของจิตวิญญาณเพื่อส่วนรวมให้เป็นหน้าที่เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม การช่วยรักษาผลประโยชน์ของสังคม ซึ่ง “จิต” สามารถฝึกอบรมได้ เป็นความดีงามที่ทำให้เป็นสุข ดังพุทธภาษิตว่า “การฝึกจิตที่ควบคุมได้ยาก เปลี่ยนแปลงง่าย ชอบไฟหาแต่อารมณ์ที่ปรารถนา จัดว่าเป็นความดี เพราะจิตที่ฝึกแล้วย่อมนำสุขมาให้” แสดงให้เห็นว่า จิตสาธารณะก็ต้องสามารถเสริมสร้างฝึกอบรมได้เช่นกัน บทความนี้จึงต้องการศึกษาว่าหลักสังคหวัตถุ 4 จะสามารถนำมาใช้ในการส่งเสริมฝึกหัดพัฒนาบุคคลให้มีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านจิตสาธารณะได้อย่างไร

จิตสาธารณะ (Public Mind หรือ public consciousness) แบ่งออกได้เป็น 2 คำ คือ คำว่า “จิต” และ “สาธารณะ” ราชบัณฑิตยสถาน (2554, น.324-325) ให้ความหมายของคำว่า “จิต” และ “สาธารณะ” ในพจนานุกรมไว้ว่า จิต (mind) แปลว่า ใจ สิ่งที่มีหน้าที่รู้ คิดและนึก จิตสำนึก หมายถึง ภาวะที่จิตตื่นและ

รู้สามารถตอบสนองต่อสิ่งเร้าจากประสาทสัมผัสทั้ง 5 คือ รูป เสียง กลิ่น รส และสิ่งที่สัมผัสได้ด้วยกาย ธารณะ (Public) แปลว่า เพื่อประชาชนทั่วไป เช่น สวนสาธารณะ โทรศัพท์สาธารณะ บ่อน้ำสาธารณะ

จิตสาธารณะ หมายถึง การตระหนักรู้ตน ที่จะทำสิ่งใดเพื่อเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม บุคคลผู้มีจิตสาธารณะจะมีการกระทำที่มีความตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อสังคมด้วยการดูแลเอาใจใส่ และมีส่วนร่วมในการอาสาทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม (ณัฐนิชากร ศรีบริบูรณ์, 2550, น.20) เป็นพฤติกรรมหรือการกระทำที่เกิดขึ้นโดยความสมัครใจ ปราศจากที่จะช่วยเหลือ ช่วยแก้ไขปัญหาให้แกผู้อื่นหรือสังคมจิตสาธารณะมีความหมายเหมือนกันกับคำว่า จิตอาสา (Volunteerspirit) จิตสำนึกสาธารณะ (Public Consciousness) (สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2542, น.20) จิตสำนึกต่อสังคม (Social Consciousness) (สุพจน์ ทรายแก้ว, 2546, น.13)

การช่วยเหลือเกื้อกูลหรือสงเคราะห์กันเพื่อให้เกิดความสามัคคี ประสานมิตรไมตรีต่อกันเพื่อยึดเหนี่ยวจิตใจกันนั้นพระพุทธศาสนา เรียกว่า สังคหวัตถุ 4 เป็นธรรมเครื่องยึดเหนี่ยว (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 11, 2535, น.295) มี 4 ประการ ได้แก่ 1. ทาน (การให้) 2. เปยยวัชชะ (วาจาเป็นที่รัก) 3. อัตถจริยา (การประพฤติประโยชน์) 4. สมานัตตตา (การวางตนสม่ำเสมอ) เมื่อบุคคลรู้จักการให้แบ่งปันกัน มีการพูดจาไพเราะอ่อนหวาน ประสานน้ำใจ มีเหตุมีผล เป็นประโยชน์ การประพฤติที่เป็นประโยชน์ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ และมีความมีตนเสมอ คือ เสมอต้นเสมอปลาย วางตนเหมาะสม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). 2553, น.143) ย่อมทำให้ตนเองและสังคมประสบความสุข ผู้ที่ประพฤติสังคหวัตถุจะได้รับการบูชา ยกย่อง สรรเสริญ เพราะสังคหวัตถุเป็นธรรมที่สำคัญช่วยอุ้มชูโลก ดังที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ในสังคหสูตรว่า

สังคหวัตถุ 4 ประการนี้แล ทาน เปยยวัชชะ อัตถจริยาในโลกนี้ และสมานัตตตาในธรรมนั้นๆ ตามสมควร สังคหธรรมเหล่านี้แลช่วยอุ้มชูโลก เหมือนลิ่มสลักที่ยึดกุมภซึ่งแล่นไปไว้ได้ฉะนั้น ถ้าไม่พึงมีธรรมเหล่านี้ มารดาหรือบิดา ก็ไม่พึงได้การนับถือหรือการบูชาเพราะบุตรเป็นเหตุ แต่เพราะบัณฑิตเล็งเห็นความสำคัญของสังคหธรรมเหล่านี้ ฉะนั้น บัณฑิตเหล่านั้นจึงถึงความเป็นใหญ่ และเป็นผู้นำ สรรเสริญ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 21, 2535, น.51-52)

การทำความดี ประพฤติตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม จะนำความสุขมาให้เป็นผู้ที่ได้เป็นใหญ่ มียศ ชื่อเสียง โภคะทรัพย์จำนวนมาก ได้แก่ การอยู่ในถิ่นที่ดี การผูกไมตรีสมาคมกับสัตบุรุษ การตั้งตนไว้ชอบ และความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 21, 2535, น.50) ความสุขจึงเป็นสิ่งที่ปฏิบัติให้มีขึ้นมาได้ด้วยความพยายามที่ชอบธรรม ทั้งไม่ทำให้ตนเองและผู้อื่นเป็นทุกข์ การสร้างความสุขที่ชอบธรรมเป็นความดีที่ไม่ต้องอาศัยใคร ทุกคนสามารถกระทำได้

ทุกสถานการณ์ทุกสถานที่ ทุกเพศ ทุกวัย ความดีมีคุณค่าควรแก่การยกย่องเชิดชูดังเช่นการช่วยเหลือสังคม หรือการมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสาธารณสมบัติ สิ่งแวดล้อมทั่วไปจะได้ชื่อว่าเป็นจิตสาธารณะ

สังคหวัตถุ 4 เป็นหลักการสงเคราะห์ช่วยเหลือเอื้อเพื่อเกื้อกูลเพื่อสมานไมตรีกันทาง พระพุทธศาสนาเพื่อเป็นการฝึกอบรมพัฒนาชีวิตจิตใจให้สูงขึ้น ขึ้นไป ด้วยการให้ (ทาน) การพูดจาดี มีวาจาเป็นที่รัก การประพฤติประโยชน์ การวางตนสม่ำเสมอ จะทำให้ตนเองและผู้อื่นได้รับความสุข ไปด้วย เป็นการดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องดีงาม มีคุณค่าที่สร้างมาจากภายในจิตใจของตัวเอง ไม่สร้าง ปัญหาให้แก่ส่วนรวม ธรรมชาติแวดล้อม และเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม

ตัวอย่างของผู้ที่บรรลุผลสำเร็จในชีวิตอย่างมีจิตสาธารณะในพระพุทธศาสนา คือ มหมมานพ ผู้ยึดหลักวัตรบท 7 ประการ ตลอดชีวิตจนได้มาเป็นพระอินทร์หรือท้าวสักกะ ผู้เป็นใหญ่ในสวรรค์ชั้น ดาวดึงส์ วัตรบท 7 ประการ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่มที่ 15, 2539, 375) ได้แก่ (1) เลี้ยงดูพ่อแม่ (2) ประพฤติอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ (3) พูดจาแต่คำอ่อนหวาน (4) ไม่พูดต่อเสียด (5) มีใจ ปราศจากความตระหนี่ที่เป็นมลทิน อยู่ครองเรือนมีการบริจาคเป็นประจำ มีมือชุ่มยินดีในการเสียสละ ยินดีในการแจกจ่ายทาน (6) พูดแต่คำสัตย์ (7) ไม่โกรธ ถ้าเกิดความโกรธก็จะรีบกำจัดโดยฉับพลัน

วัตรบทนี้ คือ คุณลักษณะของจิตสาธารณะที่มีคุณธรรมตามหลักสังคหวัตถุ 4 เป็นคุณธรรมของผู้เป็นใหญ่ เมื่อมหมมานพสิ้นชีวิตไปเป็นพระอินทร์ที่เป็นหัวหน้าเทวดาชั้นดาวดึงส์ ด้วยความประพฤติ ขณะเป็นมนุษย์ได้บำเพ็ญคุณธรรมจิตสาธารณะ พฤติกรรมของมหมมานพนั้นทุก ๆ วันได้ทำกิจกรรมที่เป็น ประโยชน์ต่อส่วนรวม เช่น การสร้างรณนิสถานที่พักสำหรับบุคคลทั่วไป ก่อไฟให้คนอื่นผิงกันหนาว ตั้งน้ำดื่มให้ผู้อื่นได้ดื่ม สร้างถนนหนทางให้ราบเรียบ จนมีเพื่อนร่วมอุดมการณ์เพิ่มมาอีก 32 คน แม้จะถูก กลั่นแกล้ง ใส่ความก็ไม่แสดงความโกรธเคืองออกมา เมื่อเสียชีวิตก็ไปสู่สวรรค์ (อรรถกถาธรรมบท ฉบับมหาจุฬาฯ เล่มที่ 1, 2556, น.249-265) วัตรบทของมหมมานพนี้เป็นหลักสังคหวัตถุ 4 นั่นเอง

แสดงให้เห็นว่า ผู้ที่มีจิตสาธารณะทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมนั้นจะได้สิ่งตอบแทนหรือผลการ กระทำของตนที่ดีขึ้นย่อมประสบกับความเจริญรุ่งเรืองในที่สุด เป็นการพัฒนาตนเองทั้งด้านกายภาพและ จิตใจ การมีจิตใจที่รู้จักเอาใจใส่ในเรื่องของส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ มีความสำนึกและยึดมั่นในคุณธรรม และจริยธรรมที่ดีงาม คำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวม ประารถนาที่จะช่วยเหลือสังคม เป็นจิตใจที่มีคุณค่า ปัจจุบันนี้ ในประเทศไทยนั้น ก็ยังมีบุคคลหรือองค์กรที่ดำเนินกิจกรรมด้วยสังคหวัตถุ 4 เพื่อสังคมส่วนรวม หรือความเป็นจิตสาธารณะแฝงอยู่ในวิถีชีวิต เห็นได้จากความมีน้ำใจไมตรีต่อกัน มีการร่วมมือกันทำ กิจกรรมทางสังคมของชุมชน เช่น การลงแขกเกี่ยวข้าว การรวมกลุ่มฉาปลาในชุมชนช่วยเหลือกัน ในการจัดงานศพ การดูแลผู้สูงอายุหรือผู้อาวโสในครอบครัวหรือเพื่อนบ้านข้างเคียง และการช่วยกันดูแล ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน เป็นต้น ซึ่งแสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมของการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน กิจกรรม

ของการมีจิตสาธารณะทำให้คนไทยมีน้ำใจและความเอื้อเฟื้อช่วยเหลือเกื้อกูลเผื่อแผ่ให้แก่กัน (สรณิย์สายสร, 2556, น. 24)

อย่างไรก็ดี พระพรหมคุณาภรณ์ (2550, น.5-7) ได้กล่าวถึงการพัฒนาที่ยั่งยืนว่า มีจุดเน้น 2 ประการ คือ สิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจที่อยู่ได้ด้วยดี ถ้า 2 ประการนี้ไม่สมบูรณ์การพัฒนาก็จะสร้างปัญหาให้แก่มนุษย์ การพัฒนาเป็นไปได้ด้วยมนุษย์ มนุษย์มีชีวิตจิตใจ มีพฤติกรรม สิ่งที่เป็นแกนของชีวิตมนุษย์ คือ จิตใจ หรือพฤติกรรม ซึ่งเป็นปัจจัยหลักของการพัฒนา มนุษย์เป็นผู้ดำเนินการพัฒนา พฤติกรรมสัมพันธ์กับสภาพจิตใจ เช่น เจตนา แรงจูงใจ ทุกข์ สุข และคุณธรรม ตลอดจนปัญญาที่เป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งของชีวิตมนุษย์ จิตกับกายมีความสัมพันธ์และมีผลต่อกันมาก จริยธรรมหรือการทำอะไรให้ชีวิตมนุษย์เป็นอยู่ดีงาม ถูกต้องและบรรลุประโยชน์สุข การปฏิบัติในการใช้ประโยชน์ถือเป็นจริยธรรม สังคมมนุษย์จะอยู่ได้และเจริญด้วยดี คนต้องมีพฤติกรรมที่เป็นวินัย ด้วยการฝึก ไม่ใช่การบังคับ วิธีการฝึกประการแรกคือการสร้างพฤติกรรมเคยชินที่ดี ให้เกิดความพอใจ มีความสุขกับพฤติกรรมนี้ และมีความรู้ในคุณค่าและเหตุผล คือ มองเห็นเหตุผลในการที่ตนต้องมีวินัยหรือมีพฤติกรรมอย่างนั้น แล้วเห็นคุณค่าว่าพฤติกรรมนี้มีประโยชน์อย่างไร ความสุขความพอใจก็จะยิ่งมีมากขึ้น ทำให้เกิดคุณภาพจิต

พฤติกรรมของสภาพมนุษย์ในสังคมปัจจุบัน มนุษย์มุ่งหวังความสุขจากวัตถุ เป็นความสุขจากการได้การเอา ต้องอาศัยวัตถุจึงมีความสุข ในแง่นี้การได้จึงสำคัญ จิตใจมนุษย์จึงมุ่งไปที่วัตถุ มากกว่ามนุษย์ด้วยกันเอง ในจิตใจที่มีสภาพจิตอยากได้ คือ โลภะและตัณหา พฤติกรรมในการหาและเอา นำไปสู่การแข่งขันแย่งชิง เบียดเบียน ข่มเหง เอาเปรียบ ตลอดจนการทะเลาะวิวาท ทำร้าย ทำลาย ฆ่ากัน และสงคราม คนระดับที่ไม่พัฒนาและพัฒนาน้อยนี้มีจำนวนมาก มนุษย์จะต้องพัฒนาไปจนถึงการเกื้อกูลต่อกันทุกส่วน คือ เกื้อกูลต่อชีวิต สังคม และสิ่งแวดล้อม

จิตสาธารณะเป็นพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคม (Prosocial Behavior) กระทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นหรือต่อสังคมด้วยความสมัครใจมีความตั้งใจในการกระทำพฤติกรรมด้วยการเสียสละทั้งเวลา ทรัพย์สินเงินทอง กำลังกาย กำลังใจ โดยไม่หวังผลตอบแทน การแบ่งปันการช่วยเหลือ การร่วมมือ การพลบโยน การไม่เห็นแก่ตัว ปรารถนาที่จะช่วยเหลือผู้อื่นให้มีความสุขรวมถึงมีจิตสำนึกต่อประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน มีจิตสำนึกต่อสังคมและชุมชน โดยช่วยกันดูแลรักษา เอาใจใส่ต่อสังคม เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ต้องการแก้ปัญหาของสังคม และตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งมีทั้งพฤติกรรมที่ไม่สามารถสังเกตได้ หรือการกระทำที่แสดงออกมาให้เห็นได้ (วิทยาสัยพานิชยศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา. มปป.)

พฤติกรรมของบุคคลเป็นการแสดงให้เห็นถึงสภาพจิตใจข้างใน จริยธรรมทำให้มนุษย์มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีงาม เป็นประโยชน์สุขต่อตนเองและผู้อื่น เพื่อความเจริญ สงบสุขของสังคมส่วนรวมที่มาจากพฤติกรรมที่มีคุณค่า มีเหตุผล เป็นพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคม ดังเช่นพฤติกรรมจิตสาธารณะ ด้วยความเสียสละ รู้จักให้โดยไม่หวังผลตอบแทน การให้ความร่วมมือร่วมใจ มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมอันเป็นคุณธรรมที่พัฒนาขึ้นภายในจิตใจของมนุษย์ จริยธรรม (ethics) หมายถึง ธรรมคือความประพฤติ หลักการดำเนินชีวิต ความประพฤติอย่างประเสริฐ หรือการดำเนินชีวิตอย่างประเสริฐ คือ มรรคมีองค์ 8 (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), 2551) จริยธรรมมาจากคำว่า “จริยา” และ “ธรรม” จริยาคือความประพฤติ การปฏิบัติ เป็นพฤติกรรม ธรรมเป็นหลักการ ความดี ความถูกต้องเหมาะสม จริยธรรมจึงเป็นพฤติกรรมหรือความประพฤติ การปฏิบัติตนตามหลักการที่ถูกต้องดีงาม ในพระพุทธศาสนาคือการดำเนินชีวิตตามหลักอริยมรรคมีองค์ 8

จริยธรรมมีผลต่อพฤติกรรมของบุคคล พฤติกรรมของมนุษย์เป็นผลมาจากแรงจูงใจ ที่กระตุ้นหรือผลักดันให้เกิดพฤติกรรม แรงจูงใจมี 3 ประการ คือ ความต้องการ (Need) ความปรารถนา (Desire) หรือความมุ่งหวัง (Expectancy) หรือแบ่งออกเป็นแรงจูงใจภายในและแรงจูงใจภายนอก แรงจูงใจจึงเป็นสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมให้บุคคลมีความประพฤติที่ดีหรือชั่ว พฤติกรรมที่ดีจะแสดงออกด้วยความประพฤติที่ดีเป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น ยึดจริยธรรมเป็นหลักในการดำเนินชีวิต จริยธรรมจึงเป็นแรงจูงใจให้บุคคลแสดงพฤติกรรมที่ดี

แนวคิดเรื่องการเสียสละและพฤติกรรมเพื่อสังคม (Altruism and Pro-social Behavior)
สังคมไทยมีความเชื่อเรื่องกรรม คือบุคคลใดกระทำความดีย่อมได้รับผลดี บุคคลใดกระทำความชั่วย่อมได้รับผลที่ไม่ดี ดังปรากฏในสมุททกสูตรว่า “บุคคลหว่านพืชเช่นใด ย่อมได้ผลเช่นนั้น คนทำดีย่อมได้ดี ทำชั่วย่อมได้ชั่ว” (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 15, 2535, น.374) ซึ่งความเชื่อนี้นำไปสู่พฤติกรรมการให้ทาน การบริจาค การร่วมมือร่วมใจทำบุญเพื่อส่วนรวม อาทิ การลงแขกเกี่ยวข้าว การช่วยซ่อมและสร้างวัด สร้างศาลา เป็นต้น พระพุทธศาสนาจึงมีความสำคัญต่อการกำหนดเรื่องความเชื่อและพฤติกรรมของชาวไทยเกี่ยวกับ “การให้” และ “การเสียสละ” ความเมตตาและกรุณาปรารถนาดีต่อผู้อื่นที่จะช่วยเหลือให้พ้นจากความทุกข์ยากลำบาก เป็นคุณธรรมในการดำเนินชีวิตที่สำคัญ คือ ความมีน้ำใจ ความเสียสละ รู้จักให้จึงนำไปสู่การมีจิตสาธารณะ กลายเป็นวัฒนธรรมเรื่องการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรม ของศาสตราจารย์ ดร. ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2548, น.1-3) ได้เสนอจิตลักษณะ 8 ประการ ที่อาจเป็นสาเหตุของพฤติกรรมของคนดีคนเก่งและมีสุขของคนไทย และได้นำมาประยุกต์เป็นทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรมสำหรับคนไทยขึ้น โดยแบ่งต้นไม้อจริยธรรม ออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ได้แก่ ดอกและผลไม้บนต้น ที่แสดงถึงพฤติกรรมการทำงานที่ละเอียดอ่อนและพฤติกรรมการทำงานอย่างขยันขันแข็งเพื่อส่วนรวม ซึ่งล้วนแต่เป็นพฤติกรรมของพลเมืองดี พฤติกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศ

ส่วนที่ 2 ได้แก่ ส่วนลำต้นของต้นไม้ แสดงถึงพฤติกรรมการทำงานอาชีพอย่างขยันขันแข็ง ซึ่งประกอบด้วยจิตลักษณะ 5 ด้าน คือ 1) เหตุผลเชิงจริยธรรม 2) มุ่งอนาคตและการควบคุมตนเอง 3) ความเชื่ออำนาจในตน 4) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และ 5) ทศนคติ คุณธรรมและค่านิยม

ส่วนที่ 3 ได้แก่ รากของต้นไม้ ที่แสดงถึงพฤติกรรมการทำงานอาชีพอย่างขยันขันแข็งซึ่งประกอบด้วยจิตลักษณะ 3 ด้าน คือ 1) สติปัญญา 2) ประสพการณ์ทางสังคม และ 3) สุขภาพจิต

จิตลักษณะพื้นฐาน 3 ประการ เป็นสาเหตุของพฤติกรรมของคนดีและของคนเก่ง จิตลักษณะพื้นฐาน 3 ประการที่รากนี้ อาจเป็นสาเหตุร่วมกับจิตลักษณะ 5 ประการที่ลำต้น หากบุคคลมีพื้นฐานทางด้านจิตใจเป็นปกติและได้รับประสบการณ์ทางสังคมที่เหมาะสม บุคคลนั้นก็จะสามารถพัฒนาได้ตามธรรมชาติ

จากแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมและจริยธรรมนี้ อันมีลักษณะของความไม่เห็นแก่ตัวแสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมการเสียสละที่เป็นคุณธรรมที่พึงประสงค์ของบุคคลที่สามารถพัฒนาส่งเสริมได้ด้วยความตระหนักรู้ เข้าใจ มีเหตุผล บุคคลจะสามารถพัฒนาการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ได้ด้วยการมีคุณลักษณะของความเป็นคนดี คือ การยึดมั่นในคุณธรรมและจริยธรรมผสานกับการเป็นคนที่มีความรู้ความสามารถเพื่อนำตนให้ไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ได้ โดยมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์เพื่อสร้างสัมพันธภาพกับบุคคลอื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้สามารถประสานพลังในทางสร้างสรรค์กับบุคคลอื่น กลุ่ม ชุมชน รวมทั้งสังคมส่วนรวมได้

จิตสาธารณะเป็นคุณธรรมที่ควรค่าแก่การได้รับการยกย่อง การให้และการอาสาช่วยเหลือสังคมเป็นวาระแห่งชาติ ตั้งแต่วันที่ 30 มกราคม พ.ศ. 2550 ผู้ที่มีจิตสาธารณะ เสียสละเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมนี้ เริ่มมาจากการไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น แล้วเพื่อแบ่งปันเอื้อเฟื้อเกื้อกูลผู้คนและชุมชน (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2550, น.3) บุคคลที่มีจิตสาธารณะเป็นผู้ที่มีจริยธรรมคุณธรรม รู้จักช่วยเหลือสังคมส่วนรวม มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความรับผิดชอบ โดยจิตสาธารณะมีลักษณะที่สำคัญ 3 ประการ (ปิยะนาถ สรวิสูตร, 2552, น.38) ได้แก่

1. ทำด้วยความสมัครใจ ไม่ใช่การถูกบังคับ หรือเพราะเป็นหน้าที่
2. เป็นงานเพื่อประโยชน์แก่ประชาชนและสังคมหรือสาธารณะประโยชน์
3. ทำโดยไม่หวังผลตอบแทนเป็นเงิน ซึ่งผลตอบแทนที่อาสาสมัครได้รับ คือความ สุขใจ

ความภูมิใจที่ได้ปฏิบัติงานที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชน สังคม และประเทศชาติ

คุณลักษณะที่ดีของจิตสาธารณะ ได้แก่ การมีความประพฤติที่ซื่อตรง มีความคิดเป็นอิสระ มีความรู้ มีความรับผิดชอบต่อตนเองและต่อสังคม รวมทั้งการกระทำที่เป็นประโยชน์ต่อบุคคล กลุ่มบุคคล และส่วนรวม โดยไม่หวังผลตอบแทน และต้องมีความปรารถนาที่จะให้ มีความเสียสละเป็นหลักสำคัญ

ในประเทศไทยนั้น ยังมีบุคคลส่วนหนึ่งที่ไม่ให้ความสำคัญกับการมีจิตสาธารณะ ด้วยการลงมือทำด้วยตนเองพร้อมที่จะเสียสละทั้งทรัพย์สินเงินทอง แรงกาย แรงใจ และเวลาเพื่อให้เกิดประโยชน์สุขต่อส่วนรวมเพื่อนร่วมโลก ซึ่งจะส่งผลสะท้อนย้อนกลับมาที่ตัวผู้มีจิตสาธารณะเองที่ทำให้ตนเองรู้สึกถึงคุณค่าภายในตนเองนั่นคือความสุขที่แท้จริงจากการเป็นผู้ให้ คุณธรรมที่เป็นหัวใจสำคัญของจิตสาธารณะคือความเสียสละ ด้วยการให้ อันแสดงถึงความไม่เห็นแก่ตัว คือการเห็นแก่ผู้อื่น เมื่อเห็นแก่ผู้อื่นก็จะเกื้อกูลสังคมให้มีความสุขเป็นหลักของจิตสาธารณะ คือจิตที่ส่งผลถึงพฤติกรรมที่จะช่วยเหลือผู้อื่น มีการให้หรือทาน เป็นต้น ดังเช่นพระโพธิสัตว์ที่บำเพ็ญทานบารมี ตามหลักสังคหวัตถุ 4 นั่นเอง เป็นตัวอย่างที่ประจักษ์ชัดอยู่ในสังคมปัจจุบัน ซึ่งสังคมไทยนั้นส่วนใหญ่เป็นสังคมชาวพุทธที่มีความเอื้ออาทรต่อผู้อื่นอยู่แล้วจึงสามารถนำหลักพุทธธรรมคือสังคหวัตถุ 4 มาสร้างเสริมพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านจิตสาธารณะที่สามารถทำได้ทุกช่วงวัย การปลูกฝังคุณลักษณะจิตสาธารณะ ต้องมีแบบอย่างที่ดีจากบุคคลรอบข้าง ทุกคนต้องรู้จักการให้ การชี้แนะสั่งสอน ให้ความรู้ที่เป็นประโยชน์ มีพฤติกรรมที่ดีอย่างสม่ำเสมอตามหลักสังคหวัตถุ 4 ในการดำเนินชีวิต ดังนี้

การส่งเสริมพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านจิตสาธารณะด้วยทาน (การให้) โดยการที่บุคคลทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมโดยสมัครใจและไม่หวังผลตอบแทนเป็นการให้ทั้งกายและใจ อาทิ การเข้าร่วมกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์และปฏิบัติงานบรรเทาทุกข์ผู้เดือดร้อนเมื่อมีโอกาส เสียสละเงิน บริจาควัตถุสิ่งของ ให้ความรู้แก่ผู้อื่น มีส่วนร่วมดูแลและรักษาทรัพย์สินส่วนรวม การใช้ชีวิตแบบ “ให้” มากกว่า “รับ” หรืออยากได้ คำนึงถึงสาธารณะมากกว่าตัวเอง ทำความดีเพราะเห็นคุณค่าของความดี ทุกคนควรมีส่วนร่วม เพื่อแผ่ ดูแลสังคมไทย ดูแลสิ่งแวดล้อม ชุมชน ตลอดจนปัญหาต่าง ๆ รอบ ๆ ตัว ร่วมกันสร้างสรรค์สิ่งดี ๆ ทำดีให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น ไม่รอว่าใครจะรับผิดชอบเรื่องอะไร แต่ต้องออกมามีส่วนร่วมรับผิดชอบด้วยกัน มีจิตใจที่อยากจะหยิบยื่นความช่วยเหลือแก่ผู้อื่นหรือสังคม เพียงแต่ละคนคิดและทำความดีกันคนละเล็กละน้อยเพื่อสังคม แล้วสังคมไทยจะงดงามได้มากขึ้น (กิต ภัทรประภาชัย, 2560)

การส่งเสริมพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านจิตสาธารณะด้วยเพียรวัชระ โดยการพูดจาดีมีวาจาไพเราะอ่อนหวาน รู้จักเคารพในสิทธิ์และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ทั้งของตนเองและผู้อื่น ไม่ใช้คำพูดละเมิดต่อผู้อื่นทั้งการไม่พูดโกหก หลอกลวงใคร ไม่พูดคำหยาบคาย ไม่ให้ร้ายป้ายสี ดูหมิ่นเหยียดหยามใคร ทุกคนที่ได้มีปฏิสัมพันธ์ด้วย แต่ให้พูดจาด้วยถ้อยคำนุ่มนวล พูดคำจริงมีประโยชน์ ให้คำชี้แนะสิ่งที่

เป็นประโยชน์มีคุณค่า พุดชักงูในด้านที่เป็นคุณ ไม่มีโทษภัยแก่ใคร พฤติกรรมในการมีวาจาเป็นที่รักนี้ จัดได้ว่าเป็นการรักษาศีลจะมีแรงจูงใจมาจากความเชื่อในอนิสงส์ของศีลที่จะทำให้ผู้ปฏิบัติมีความสุข มีโภคทรัพย์ เมื่อตายไปก็จะไปบังเกิดในสุคติภูมิ เช่น ไปสู่สวรรค์ เป็นต้น การพัฒนาจิตสาธารณะสามารถ สอดแทรกได้ในทุกกิจกรรมการเรียนรู้ เช่น การให้คำปรึกษาหรือปลอบโยนเมื่อผู้อื่นมีเรื่องเดือดร้อน ประสบความทุกข์ใจ เศร้าโศกเสียใจ เป็นต้น การให้ข้อเสนอแนะ การอธิบายให้ความรู้ทำให้ผู้อื่นเกิด ความคิด สติ ปัญญา แก้ปัญหาได้ หรือผ่อนคลายความทุกข์ได้ การสอนถ่ายทอดความรู้เพื่อให้ผู้อื่น สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้หรือประกอบอาชีพได้ การพูดให้กำลังใจ หรือพุดसानไมตรี รักษา น้ำใจซึ่งกันและกัน การแนะนำเพื่อนที่ทำการบ้านไม่ได้ก็เป็นจิตสาธารณะได้ง่าย ๆ เป็นต้น

การส่งเสริมพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านจิตสาธารณะด้วยอัตถจริยา โดยการบำเพ็ญสาธารณะ ประโยชน์ เช่น การใช้น้ำ ไฟฟ้าอย่างประหยัด การช่วยกันเก็บขยะ การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม การไม่เผาป่า การไม่ตัดไม้ทำลายป่า การไม่ทิ้งน้ำเสียลงในแหล่งน้ำ เป็นต้น การส่งเสริมพฤติกรรมให้เป็นผู้มีจริยธรรม ด้านจิตสำนึกสาธารณะโดยเฉพาะการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนจะต้องเชื่อมโยงกับวิถี ชีวิตของบุคคลในทุกระดับทั้งเด็กและผู้ใหญ่ ต้องมีจิตสำนึกร่วมกันว่าเป็นหน้าที่ของทุกคนไม่ใช่หน้าที่ ของใครคนใดคนหนึ่ง ทุกคนสามารถมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม ทั้งแหล่งน้ำ ไม่ทิ้งสิ่ง สกปรกหรือขยะลงไป เมื่อพบเห็นขยะก็ช่วยกันเก็บขึ้นมาจากแหล่งน้ำ การไม่ปล่อยควันพิษ ให้เป็น มลพิษทางอากาศ รู้จักมีเมตตากรุณาต่อเพื่อนร่วมโลกทั้งมนุษย์และสัตว์ตลอดไปถึงป่าไม้หรือการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติทั้งหลาย แม้กระทั่งการเอื้อเฟื้อช่วยเหลือกันภายในครอบครัวหรือเพื่อนบ้านใกล้เคียง หยิบยื่นน้ำใจไมตรีที่ดีต่อกัน เป็นการบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ทั้งนั้น

การส่งเสริมพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านจิตสาธารณะด้วยสมานัตตา ด้วยการทำตนเสมอต้น เสมอปลาย มีความประพฤติหรือพฤติกรรมที่สม่ำเสมอกับทุกคน เป็นการสมานไมตรีมีความสำคัญต่อการ ทำงานร่วมกันในทุก ๆ กิจกรรมที่ต้องมีการพบปะหรือมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันผู้อื่น ทั้งผู้ร่วมงานด้วยกัน และผู้ที่เราประสบ ในกระบวนการส่งเสริมพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านจิตสาธารณะผู้มีจิตสาธารณะ จำเป็นต้องมีหลักสังคหวัตถุดีไว้ให้ครบทั้ง 4 ประการ เพื่อให้สามารถสมานน้ำใจไมตรีเชื่อมโยงให้ เกื้อกูลต่อกันได้ ประกอบด้วย ทาน คือ การให้ทั้งวัตถุสิ่งของ และคำพูดที่ไพเราะอ่อนหวานเป็นประโยชน์ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การบำเพ็ญตนให้เกิดประโยชน์ต่อผู้อื่น เหล่านี้ เป็นการสมานไมตรีที่ดีต่อกัน มีเมตตาและกรุณา มีความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะช่วยเหลือต่อกันผู้อื่น ต่อสังคม และธรรมชาติแวดล้อมให้อยู่ ในสภาพที่ดีงามอยู่เสมอ สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดีเพื่อไปสู่จุดหมายเดียวกันด้วยความสามัคคี สมัคสมานรวมมือร่วมใจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในการประกอบกิจกรรม ร่วมสุขร่วมทุกข์ช่วยกันแก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้นให้คลี่คลายไปด้วยกัน ไม่ทอดทิ้ง หรือละเลืกลงกลางทาง วางตนเหมาะสมแก่ฐานะ แต่ไม่ข่มเหง

ผู้ด้อยกว่าทั้งทางสติปัญญาและพลังกำลังทางกายหรือทางทรัพย์สิน เป็นผู้ที่มิพหุกรรมเป็นไปในด้านที่มีคุณธรรมจริยธรรม เช่น รู้จักการเสียสละ มีความรับผิดชอบ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นต้น เหล่านี้เป็นพหุกรรมเชิงจริยธรรมด้านจิตสาธารณะทั้งสิ้น

กระบวนการเสริมสร้างจิตสาธารณะ ต้องมีความสำคัญต่อส่วนรวม จิตสาธารณะเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาจิตใจให้เจริญขึ้น การแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อส่วนรวม พร้อมทั้งจะเสียสละและอุทิศตนเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวม มีความปรารถนาที่จะช่วยแก้ปัญหาให้แก่ผู้อื่นหรือสังคม การปลูกฝังจิตสาธารณะให้เกิดขึ้นในสังคมไทยในปัจจุบัน ซึ่งมีผู้วิจัยถึงการศึกษาจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อมด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ (ถักนิยา นาไข และอังคณา อ่อนธานี, 2560, น.186) ที่ต้องปลูกฝังตั้งแต่เด็กเพื่อให้เกิดจิตสำนึกที่ดีในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามหลักการสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ที่ยึด “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” มุ่งสร้างคุณภาพชีวิตและสุขภาวะที่ดีสำหรับคนไทยพัฒนาคนให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์ มีวินัย ใฝ่รู้ มีความรู้ มีทักษะ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทัศนคติที่ดี รับผิดชอบต่อสังคม มีจริยธรรมและคุณธรรม พัฒนาคมนทุกช่วงวัยและเตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างมีคุณภาพ รวมถึงการสร้างคนให้ใช้ประโยชน์และอยู่กับสิ่งแวดล้อมอย่างเกื้อกูล อนุรักษ์ ฟื้นฟู ใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสม (ราชกิจจานุเบกษา, 2559)

ดังนั้น จิตสาธารณะเป็นจิตที่ประกอบด้วยความมีเมตตา กรุณา เสียสละ ทำให้ทุกคนในสังคมสามารถอยู่ร่วมกันได้ เป็นสังคมที่มีการให้และแบ่งปัน คำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นที่ตั้ง เคารพสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น สามารถพัฒนาจิตสาธารณะได้ ด้วยการปฏิบัติตามหลักสังคหวัตถุ 4 ในทุกกิจกรรมที่กระทำมุ่งหวังเพื่อสาธารณประโยชน์ แสดงถึงความไม่เห็นแก่ตัว มีความรับผิดชอบต่อสังคมในลักษณะจิตสาธารณะ วิธีการส่งเสริมการมีจิตสาธารณะ เช่น การรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเห็นถึงคุณประโยชน์ของผู้มีจิตสาธารณะ การยกย่องเชิดชูคนดีที่สังคมยอมรับ อาจจะมีการมอบรางวัลให้แก่หน่วยงานหรือบุคคลที่มีพฤติกรรมแสดงถึงการมีจิตสาธารณะเพื่อเป็นแรงจูงใจให้สังคมเห็นเป็นแบบอย่าง กระตุ้นให้บุคคลในสังคมมีทัศนคติที่ดี เห็นคุณค่าของการมีความรับผิดชอบต่อสังคมร่วมกัน มากกว่าการเห็นแต่ประโยชน์ของตนเป็นที่ตั้งอันเป็นไปในลักษณะที่ได้ชื่อว่าเป็นการเห็นแก่ตัว ตั้งแต่ในระดับครอบครัวออกไปสู่ชุมชน สิ่งแวดล้อม สถานศึกษา โดยเฉพาะผู้นำในทุกระดับควรเป็นต้นแบบที่ดี ดังমনมาตามที่ได้ยกมาเป็นตัวอย่างของผู้เสียสละมีจิตสาธารณะด้วยสังคหวัตถุ 4 ในเบื้องต้นแล้ว ควรมีการส่งเสริม ฝึกอบรมให้พนักงานหรือบุคคลในหน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ ให้ตระหนักถึงความสำคัญของจิตสาธารณะ เปรียบเทียบกับสังคมที่ขาดจิตสาธารณะมีแต่คนเห็นแก่ตัว ไม่เอื้อเฟื้อ ไม่สงเคราะห์ ช่วยเหลือกัน แต่ถ้าสังคมใดมีการส่งเสริมช่วยเหลือเกื้อกูลกันตามหลักสังคหวัตถุ 4 จะเป็นการ

เสริมสร้างจิตสาธารณะให้เกิดขึ้นมาได้ บทความนี้ถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งในการส่งเสริมกระตุ้นให้บุคคลตระหนักถึงความสำคัญของจิตสาธารณะเพื่อประโยชน์สุขของสังคมส่วนรวม

บทสรุป

การเสริมสร้างพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านจิตสาธารณะในสังคมไทยด้วยหลักสังคหวัตถุ 4 อันเป็นหลักธรรมเพื่อการสงเคราะห์มนุษย์ด้วยกันให้มีความสัมพันธ์ยึดเหนี่ยวจิตใจกันไว้สร้างความสมานมิตรไมตรีจิตด้วยการให้ การเสียสละ เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่กัน โดยไม่หวังผลตอบแทน เป็นพฤติกรรมจิตสาธารณะที่ส่งผลออกมาเป็นความประพฤติด้านดีมีคุณธรรมจริยธรรมที่มุ่งเพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวมด้วยความมุ่งมั่นตั้งใจ จากเจตคติที่ดี อันเป็นคุณภาพของจิตใจที่สูง ควรค่าแก่การยกย่องการสนับสนุน เสริมสร้างและปลูกฝังให้เกิดมีขึ้นภายในบุคคลให้เป็นผู้ที่พัฒนาตนเองเพื่อสร้างความสุขที่ไม่ต้องอิงอาศัยวัตถุสิ่งของ แต่เป็นความสุขแท้จริงจากการประพฤติตามหลักสังคหวัตถุ 4 ได้แก่ ทาน (การให้) เปยยวัชชะ (การพูดจาไพเราะอ่อนหวาน สมานน้ำใจ) อัถถจริยา (การประพฤติเป็นประโยชน์) และสมานัตตตา (การวางตนสม่ำเสมอ เหมาะสมกับฐานะ) การยึดสังคหวัตถุ 4 เป็นหลักในการประพฤติตนเป็นการเสริมสร้างจิตสาธารณะ อันเป็นคุณธรรมที่พึงประสงค์ให้เกิดมีขึ้นในจิตใจของบุคคลในสังคมไทย ด้วยแรงจูงใจภายในที่ต้องการเห็นความสุขของผู้อื่น ย่อมทำให้บุคคลมีจิตสาธารณะได้ สามารถสร้างความสุขให้แก่ตัวเองและยังทำให้สังคมประเทศชาติพัฒนาให้เจริญยิ่งขึ้นไปได้ด้วย ตามความมุ่งหมายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพราะบุคคลเป็นผู้พัฒนาประเทศชาติ จึงต้องการทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพมาพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าเพื่อประโยชน์สุขของทุกฝ่าย เห็นได้ว่าสังคหวัตถุ 4 ทำให้เกิดความมีจิตสาธารณะขึ้นได้ จึงควรส่งเสริมให้บุคคลประพฤติตามหลักสังคหวัตถุ 4 เพราะจะทำให้เจริญงอกงามหรือการพัฒนา

เอกสารอ้างอิง

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์. (2535). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2556). อรรถกถา ภาษาไทย พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมบท ภาค 1 พระพุทธโมสเถระ วิชา ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

คิด นัตรประภาชัย. (2560). จิตอาสา... หนทางอยู่ร่วมกันในสังคม. สืบค้นเมื่อ 20 มิถุนายน 2560. จาก

<http://live.siammedia.org/index.php/article/kid/15395>.

- ณัฐนิชากร ศรีบริบูรณ์. (2550). การพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของจิตอาสาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2548). ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรมสำหรับคนไทย: อดีต ปัจจุบันและอนาคต. เอกสารประกอบการประชุมปฏิบัติการ เรื่องการใช้สืบค้นและการผลิต ผลงานวิจัยทางจิตพฤติกรรมศาสตร์เพื่อประโยชน์แก่สังคมไทย. กรุงเทพฯ: โครงการวิจัยแม่บท: การวิจัยและพัฒนาระบบพฤติกรรมไทย. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- ปิยะนาถ สรวิสูตร. (2552). แรงจูงใจของผู้นำเยาวชนจิตอาสา ในการทำกิจกรรมเพื่อสังคม: กรณีศึกษา สภาเยาวชนกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2551). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 16). กรุงเทพฯ: บริษัท เอส.อาร์.พรินต์ติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด.
- _____. (2551). พัฒนาคุณภาพชีวิต ด้วยจิตวิทยาแบบยั่งยืน. กรุงเทพฯ:ธรรมสภาและสถาบันบรรลือธรรม.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2560). ประกาศเรื่องแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564). เล่ม 133 ตอนที่ 115 ก 30 ธันวาคม 2559.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- ลักขิกา นาใจ และอังคณา อ่อนธานี. (2560). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีสังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดแก้ปัญหา และจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อม เรื่อง การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม. 11(2), 174-189.
- สสส. (2560). 8 เส้นทางสู่ความสุข สุขจากงานจิตอาสา. สืบค้นเมื่อ 24 มิถุนายน 2560. จาก <http://www.happinessisthailand.com/2014/05/%>.
- สรณีย์ สายสร. (2556). การบูรณาการหลักการทางพระพุทธศาสนาในการทำงานจิตอาสา. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2550). ทานและการอาสาสมัคร. มติชน 18 มิถุนายน, 3.
- สุพจน์ ทราญแก้ว (2546). จิตสำนึกสาธารณะ การก่อรูปและกระบวนการเสริมสร้าง. วารสารเพชรบุรีวิทยาลัย. 4, 55.

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. (2542). วาระการวิจัยแห่งชาติในภาวะวิกฤตเพื่อฟื้นฟูชาติ.
กรุงเทพฯ: กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม.
